

माण्डवी गाउँपालिकाको चौधौँ गाउँसभामा
गाउँपालिकाका अध्यक्ष श्री नम राज अधिकारीज्यूले प्रस्तुत गर्नुभएको
आर्थिक वर्ष ०८०/०८१ को

नीति तथा कार्यक्रम

माण्डवी गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
जस्पुर, प्यूठान
लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल
मिति: २०८०/०३/०३

**गाउँपालिका उपाध्यक्ष ज्यू,
सम्पूर्ण गाउँसभाका सदस्यहरु,
सम्पूर्ण राष्ट्रसेवक कर्मचारी तथा
उपस्थित सम्पूर्ण महानुभावहरु ।**

२०७९ बैशाख ३० गते भएको स्थानिय तह सदस्य निर्वाचनमा निर्वाचित भई माण्डवी गाउँपालिकाको अध्यक्षको हैसियतले मेरो कार्यकालमा दोस्रो पटक आर्थिक वर्ष २०८०÷०८१ को नीति तथा कार्यक्रम, यस गरिमामय गाउँसभा समक्ष प्रस्तुत गर्न पाउँदा म अत्यन्तै हर्षित छु । यस अवसरमा म, नेपालको बहुलबादमा आधारित संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक शासन व्यवस्था स्थापना र देशको अग्रगामी परिवर्तन गर्न, युगान्तकारी परिवर्तनको लागि, जनयुद्ध, जन आन्दोलन, मधेश आन्दोलन लगायतका परिवर्तनमा आफ्नो जीवन समर्पण गर्नुहुने आदरणीय घाईते, अपाङ्ग, वेपत्ता योद्धाप्रति विशेष स्मरण तथा सम्मान गर्दै ज्ञात अज्ञात वीर शहिदहरुप्रति सम्मानका साथ हार्दिक श्रद्धाञ्जली अर्पण गर्दछु । शहिदहरुका सपना र अग्रजहरुको मार्गदर्शन बमोजिम नयाँ नेपाल निर्माणलाई सार्थक तुल्याउने यात्रामा हामी सबैले प्रेरणा मिल्ने अपेक्षा लिएको छु । साथै यसै आ व मा माण्डवी गाउँपालिका ४ फरिन्डेमा अविरल वर्षाका कारण पहिरोमा परी ज्यान गुमाउनेहरु प्रति गहिरो शोक व्यक्त गर्दछु ।

मेरो कार्यकालको १ वर्ष पुरा भएको छ । यस अवधि मेरा लागि परीक्षण कालकै रुपमा वितेको छ । यस अवधिमा मैले धेरै कुराहरु सिक्ने अवसर पाई आगामी दिनमा मैले गर्ने हरेक क्षेत्रमा उत्कृष्ट प्रदर्शन गर्ने मौका पाएको छु । जनताको सेवा प्रवाहका लागि दिनरात खटेको छु । छिटो छरितो सेवा प्रवाहका लागि हरदम प्रयासरत रहे । गाउँपालिकाले गर्ने हरेक निर्णय पक्रियामा समन्वय, सहअस्तित्व र सहकार्यलाई मुल मर्म समझिदै जिम्मेवारी वहन गरेको छु । एक वर्षको अवधिमा मलाई हरेक काममा सघाउ पुर्याउने, रचनात्मक सल्लाह सुझाव दिने सम्पूर्ण तह र तप्काका व्यक्तित्वहरु प्रति आभारी छु । मैले सुशासन युक्त, नमुना र समृद्ध गाउँपालिका बनाउन तथा विकास निर्माणको कार्यलाई सम्पन्न गर्ने गरी आर्थिक वर्ष २०८०÷०८१ को नीति तथा कार्यक्रम यस सम्मानित १४ औँ गाउँसभा समक्ष प्रस्तुत गर्न पाउँदा गौरवको अनुभूति गरेको छु ।

हाम्रो गाउँपालिका भौगोलिक, प्राकृतिक, ऐतिहासिक, सांस्कृतिक एवं पर्यटकीय महत्वका दृष्टिकोणले प्रचुर सम्भावना भएको पालिका हो । यसैगरी कृषि उत्पादन र पशुपालनमा पनि उत्तिकै सम्भावना रहेको छ । यी क्षेत्रको दुर्त विकासको लागि हाम्रा सामू अझै पनि थुप्रै चुनौतीहरु छन् । आर्थिक तथा सामाजिक क्षेत्रमा पछाडि परेका वर्ग तथा समुदायलाई विकासको मूल प्रवाहमा ल्याउन, उत्पादनशील क्षेत्रमा लगानी वृद्धि गरी रोजगारी सृजना गर्न, कृषि क्षेत्रको आधुनिकीकरण, व्यावसायीकरण, बजारीकरण गर्न र विविधकरण गर्न तथा पर्यटन विकासबाट रोजगारी सिर्जना गर्न, वन जंगलको संरक्षण गर्दै वातावरणीय सन्तुलनलाई कायम राख्न, भौतिक पूर्वाधारका क्षेत्रमा लगानी बढाउन तथा विकासको अपेक्षित प्रतिफल सबै वर्ग र समुदायमा समान रुपले पुग्नुका लागि, आन्तरिक आयको दायरालाई फराकिलो बनाई आन्तरिक व्यवस्थापनलाई चुस्त र दुरुस्त बनाउन, सुशासन कायम राख्न र संस्थागत सुदृढीकरण गर्ने जस्ता जिम्मेवारी हाम्रो सामु रहेको कुरा स्मरण गराउन चाहन्छु ।

समृद्ध र सुशासनयुक्त माण्डवी निर्माण गर्ने अभियानबाट समग्र माण्डवी गाउँपालिकामा विकासका तिव्रता लिन थालेका छन् । यी विकास निर्माणलाई सम्पन्न गर्न संघीय सरकार, प्रदेश सरकार, जिल्ला समन्वय समिति तथा विभिन्न दातृ संघ संस्थाहरुको प्रभावकारी समन्वय र साझेदारी हुने अपेक्षा लिएको छु । संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र व्यवस्था संस्थागत हुने क्रममा रहेको छ । संघीयता कार्यान्वयन गर्ने आधार सरकारको रुपमा रहेको स्थानीय सरकारले जनताका आधारभुत आवश्यकता परिपुर्ति गर्दै विकास र समृद्धिको दिशा तर्फ अग्रसर समेत हुनुपर्नेछ ।

स्थानीय तह सदस्य निर्वाचन २०७९ वाट निर्वाचित हामी जनप्रतिनिधिहरुले एक वर्षको समय अवधि व्यतित गरिसकेका छौ । एक वर्षको हाम्रो कार्यकालमा स्थानीय तहलाई ससक्त र प्रभावकारी बनाउन हामिले खेलेको भुमिका हाम्रा सामु छर्लङ्ग छदछ । सिमित स्रोत साधनबाट जनताका असिमित आवश्यकता सम्बोधन गर्नुपर्ने वाध्याताका विच विभिन्न प्राकृतिक प्रकोपको समेत

सामना गर्नु परिरहेको छ । यस वर्ष अविरल वर्षातका कारण पहिरोले गर्दा माण्डवी गाउँपालिका अत्यन्तै मारमा परेको छ । विशेष गरी माण्डवी र धनचौरमा वस्ती नै सार्नुपर्ने देखिन्छ । घर पुर्निर्माण, वस्ती स्थान्तरणको प्रक्रिया अगाडी वढाईएको छ नेपालको संविधान अनुसार तीन तहको सरकार मध्ये जनताको सबैभन्दा नजिकको सरकार स्थानीय सरकारको बजेट तथा कार्यक्रम आफैले बनाउने यस गरिमामय सभामा हामी रहिरहदा जनताका विकासका चाहनाका साथै जनताको स्वास्थ्य सुरक्षा र मानविय जिवनको रक्षा समेतलाई ध्यान दिई नीति कार्यक्रम र बजेट तर्जुमा हाम्रो प्राथमिकता रहन जाने कुरामा दुईमत रहनेछैन ।

आदरणीय गाउँसभा सदस्य ज्युहरु,

आर्थिक वर्ष २०७९-०८० को नीति तथा कार्यक्रमको समिक्षा र आर्थिक वर्ष २०७९-०८० खर्चको सामान्य विश्लेषण गर्न चाहान्छु ।

शिर्षक	विनियोजित रकम	प्रतिशत	शिर्षक	खर्च भएको रकम	प्रतिशत
चालु	३१२९१८९०७		चालु	१९,६०,०८,३३४	६२.८
पूँजीगत	१३८९९७६४०		पूँजीगत	७,०७,६८,२१२	५०.९१

चालु आर्थिक वर्षको बजेट स्वीकृत गर्दा रु. ४५ करोड ११ लाख १६ हजार ५ सय ४७ अनुमान गरिएकोमा हालसम्म आय तर्फ ३७ करोड ६१ लाख ८३ हजार २७ रुपैया ९५ पैसा गाउँपालिकाको संचित कोषमा प्राप्त भएको छ । चालु खर्च तर्फ ३१ करोड २९ लाख १८ हजार ९ सय ७ रुपैयाँ व्यय अनुमान गरिएकोमा हालसम्म रु. १९ करोड ६० लाख ८ हजार ३ सय ३४ रुपैयाँ ९८ पैसा (६२.८० प्रतिशत) खर्च भएकोछ । पूँजीगत खर्च तर्फ १३ करोड ८९ लाख ९७ हजार ६ सय ४० रुपैयाँ विनियोजन भएकोमा हालसम्म ७ करोड ७ लाख ६८ हजार २ सय १२ रुपैयाँ (५०.९१ प्रतिशत) खर्च भएको छ । हाल सम्मको चालु र पूँजीगत खर्च ५९.१३ प्रतिशत रहेको छ। गाउँपालिकाको विकास, जनताको चाहाना र आवश्यकता पुरा गर्नका लागि हामी दृढ लक्ष्य र संकल्प लिएर आएका छौँ । स्थानिय सरकारले गरेका महत्वपूर्ण गाउँपालिका गौरवका आयोजनाहरु टुलीलेखमा पर्यटन प्रवर्धन कार्यक्रम, उदयपुरकोट दरबार गुरुयोजना निर्माण, चिस्यानकेन्द्रको निर्माण तथा संचालन, मार्सिबाड खेलकुद मैदान निर्माण, १५ शैयाको अस्पताल निर्माण, मर्काबाड र रम्दिमा स्वास्थ्य चौकी निर्माण जस्ता आयोजनाहरुलाई द्रुत गतिमा सम्पन्न गरिनेछ। अन्य आयोजना तथा कार्यक्रमहरुको समेत समिक्षा गर्दै त्यसबाट राम्रो शिक्षा लिदै हाम्रा आयोजना तथा कार्यक्रमलाई कार्यान्वयन योग्य बनाउन, जनमुखी बनाउन तथा जनताले अपनत्व लिन सक्ने गरि संचालन गर्नेछौँ ।

आदरणीय गाउँसभा सदस्य ज्युहरु,

स्थानीय तह निर्वाचन पछि हाम्रो कार्यकालको एक वर्षे समयावधि व्यतित भईसकेको छ । यस अवधिमा हामीले बनाएका नीति तथा कार्यक्रम पुरा गर्न एकजुट भएकै वेला अविरल वर्षाका कारण निम्तिएका वाढी पहिरोले ठूलो मात्रामा जनधनको क्षति व्यहोर्नु पर्यो । धेरै समय राहत, उद्धारका लागि खटिनुपर्यो । अझै पनि पुर्न निर्माण र पुनःस्थापनका प्रक्रियाका लागि हामी सवै एकजुट भएर लाग्नु पर्ने समय आएको छ । आर्थिक वर्ष २०८०/०८१ नीति तथा कार्यक्रम सफल पार्न यहाँहरुको अधिकतम सहयोगको अपेक्षा सहित म माण्डवी गाउँपालिकाको आर्थिक वर्ष २०८०/०८१ का लागि नीति तथा कार्यक्रम प्रस्तुत गर्ने अनुमति चाहन्छु ।

क्षेत्रगत नीतिहरु:

१. आर्थिक विकास क्षेत्र:

- क) कृषि, पशुपालन तथा जडिवुटी संकलनमा आत्मनिर्भर हुने तथा आय आर्जनको मुख्य आधार का रूपमा स्थापित गर्ने रणनीति लिई फलफुल खेती, पशुपालन वीउ तथा घास उत्पादनमा जोड दिदै विभिन्न स्थानमा सिँचाई कुलो निर्माणका लागि पहल गरिनेछ । विपदबाट प्रभावित सिँचाई कुलोहरुको निर्माण कार्य अगाडी वडाईनेछ । साथै आर्थिक वर्ष २०७९/०८० मा तीनवटा वडामा किसान सूचीकरणको काम सम्पन्न भईसकेकोले आगामी आ.व मा वाँकी दुई वटा वडामा किसान सूचिकरण कार्य सम्पन्न गरी कृषकहरुलाई परिचय पत्र वितरण गरिनेछ ।
- ख) गठन गर्न वाँकी टोल विकास संस्थालाई पुर्णता दिँदै टोल विकास संस्था, कृषक समुह, सहकारी संस्थाहरुको संगको लागत साझेदारीमा स्वरोजगारमुखी कार्यक्रम सञ्चालन गर्दै एक गाउँ एक उत्पादन कार्यक्रम मार्फत गाउँपालिका भित्रका सम्पूर्ण वडाहरुलाई उत्पादनसंग जोडी आत्मनिर्भर गाउँपालिका बनाउन पकेट क्षेत्रको रूपमा विकास गरिनेछ ।
- ग) कृषि क्षेत्रको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गरी कृषिमा आधुनिकिकरण, व्यावसायीकरण र यान्त्रीकरणमा जोड दिँदै कृषि कार्यमा लाग्ने समय घटाउन लागत साझेदारीमा कृषि समुह वा कृषि सहकारीहरुलाई कृषि यान्त्रिकरणमा अनुदान दिइनेछ । कृषकले गाउँ गाउँमा उत्पादन गरेको कृषि उपजलाई उत्पादित स्थलमा गल्न वा सड्नबाट बचाउनका लागि तथा विक्रिवितरण नहुने समस्याबाट राहत पाउनका लागि कृषि उपजको बजारीकरण गर्नका लागि आवश्यक व्यवस्था मिलाईनेछ ।
- घ) वडा नं १ लाई अमिलो जातका फलफुल पकेट क्षेत्रको रूपमा विकास गर्ने, मर्काबाड स्मार्ट कृषि कार्यक्रमलाई वडा भरी विस्तार गरी तरकारी उत्पादनमा जिल्लाकै नमुना स्मार्ट कृषि क्षेत्रको रूपमा विकास गरी कृषि सहकारी मार्फत व्यवस्थित गरिनेछ, त्यस्तै वडा नं २ लाई टिमुर खेतको पकेट क्षेत्रका रूपमा विकास गरिनेछ । वडा नं ३ लाई तरकारी तथा खाद्यान्न पकेट तथा च्याउ पकेट क्षेत्रको रूपमा, वडा नं ४ लाई मसलाबाली पकेट क्षेत्रको रूपमा विकास गरिनेछ । वडा नं ५ को सिख्रे डुंगडुंगे चिनलाई बाख्रा पकेट क्षेत्रको रूपमा विकास गरिनेछ ।
- ङ) विगतमा अनुदानमा वितरण गरिएका कृषि यान्त्रीकरण तथा पशुहरुको अवस्थाको अनुगमन गरी सवैको हित अनुकुल प्रयोग गर्ने व्यवस्था गरिनेछ । दुरुपयोग गर्ने लाभग्राहीहरुलाई अनुदान लगायत अन्य सुविधाहरु कटौती गरी हर्जना तिराईनेछ । उत्कृष्ट प्रयोग गर्ने लाभग्राहीलाई पुरस्कृत गरिनेछ ।
- च) माण्डवी गाउँपालिकाका कृषकहरुलाई पशुजन्य उत्पादन वृद्धि गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ, पशु उपचारका लागि प्रत्येक वडामा पशु घुम्ती शिविर सञ्चालन गरिनेछ । **उत्पादन साथमा अनुदान हातमा कार्यक्रम** यसै वर्षबाट सुरु गरिनेछ । मासिक १६० लिटर दुध उत्पादन गर्ने कृषकलाई दुग्ध पदार्थ अनुदान कार्यविधि निर्माण गरी मासिक अनुदान उपलब्ध गराईनेछ। दक्सुनि र दमारमा मकैको विउ उत्पादनको सम्भाव्यताका लागि विशेषज्ञ सँग परामर्श गरिनेछ ।
- छ) प्रत्येक किसानको लागत मुल्य प्राप्तिको सुनिश्चितताको लागि पशु विमा कार्यक्रमलाई यसै वर्ष देखि सम्पूर्ण वडाहरुमा लागु गरिनेछ, कृषि उपज तथा कृषिजन्य उत्पादनमा आत्मनिर्भरताका लागि उद्यमशिलताको प्रवर्द्धन गर्न व्यावसायिक किसानहरुलाई सर्वसुलभ तरिकाबाट गुणस्तरीय विउ, मल, किटनाशक औषधि उपलब्ध गराइनेछ, उत्पादित वस्तुको भण्डारणका लागि कृषि सहकारी, समुहहरुसंगको साझेदारीमा चिस्यानकेन्द्रको व्यवस्थापन गरिनेछ, कृषकलाई अनुदान वितरण गर्दा तालिम लिएर व्यावसायिक कृषि गरिरहेका कृषकलाई छनौट गरिनेछ । गाउँपालिकास्तरीय कृषि तथा पशुपंक्षी अनुसन्धान केन्द्र स्थापना र संचालनको प्रक्रिया सुरु गरिनेछ ।
- ज) एक सहकारी फरक चिनारी भन्ने नाराका साथ प्रत्येक सहकारी संस्थालाई छुट्टै पहिचान सहितका सहकारीको रूपमा विकास गरिनेछ, गाउँपालिकामा दर्ता भएका सहकारी संस्थाहरुको नियमन गरी नवीकरण गर्नुपर्ने सहकारीलाई नवीकरण गर्ने तथा निस्कृय सहकारीलाई खारेज गरिनेछ । कृषि सहकारी गठन तथा संचालनका लागि अभियान संचालन गरिनेछ, गाउँपालिकामा सहज ढंगबाट किसानलाई रासायनिक मल उपलब्ध गराउनका लागि कृषि सहकारीलाई मलको डिपो संचालन गर्ने गरी कार्ययोजना बनाइनेछ ।

- झ) गाउँ गाउँमा लगानी रहेको गरिबी निवारण कोषको नाममा भएको रकमको उच्चतम सदुपयोग गर्नका लागि कोषको रकमलाई सोही समुहको सहकारीमा रूपान्तरण गरि सो रकमलाई व्यवस्थित गराइनेछ ।
- ञ) गाउँपालिकामा कृषि समुह वा अन्य समुहहरू तथा व्यक्ति समेतलाई बैंक तथा वित्तीय क्षेत्रले गरेको लगानी उद्देश्य अनुरूप नभएकाले ऋण लगानी गर्ने वित्तीय संस्थाहरूसँग समन्वय गरी लगानीलाई उत्पादनमुलक क्षेत्रमा मात्र लगाउन कडाइका साथ नियमन गरिनेछ ।
- ट) ऐतिहासिक धार्मिक तथा पर्यटकिय क्षेत्र उदयपुरकोट दरबारको संरक्षणका लागि स्थानीय समुदायलाई परिचालन गरी त्यसको विकास र प्रचार प्रसार गरी गाउँपालिकाको प्रमुख प्रयत्कीय क्षेत्रको रूपमा विकास गरिनेछ । ठुलिलेखमा पर्यटन प्रवर्धनका लागि नेपाल सरकार र गाउँपालिकाको समपुरक अनुदानमा ठेक्का मार्फत कार्यसम्पन्न यसै वर्ष गरिनेछ । बंगलाचुली गाउँपालिका सँग आपसी समन्वय र साझेदारिमा यस क्षेत्रको विकास ,रोजगारी सृजना तथा आमदानी समेतलाई सम्मानजनक वितरणमा जोड दिइने नीति लिइनेछ ।
- ठ) माडी खोलामा र्यापटीडको सम्भावना र सञ्चालनको सम्बन्धमा सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ । गाउँपालिकाका अन्य धार्मिक तथा पर्यटकिय क्षेत्रहरूको पहिचान गरि जस्तै त्रीवेणी धाम, थानकोट पर्यटकिय क्षेत्र ,बिरेलेख पर्यटन क्षेत्र, छयाकुरे छहरा झरना, बाघपाइला, पुकरुक सहिद पार्कहरूको विकास गरी आन्तरिक र बाह्य पर्यटकीय गन्तव्यको रूपमा विकास गर्ने नीतिलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
- ड) हाम्रो जिल्ला स्वर्गद्वारी पवित्र तपोभूमिको क्षेत्र हो यहाँ थुप्रै आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटकको आगमन र बहिर्गमन यसै गाउँपालिकाबाट हुने भएकाले ति पर्यटकलाई हाम्रो स्थानीय भाषा कला संस्कृति सहित स्थानीय खानपीन गर्नका लागि सम्भावित स्थानमा होमस्टे संचालन गर्ने गरी अध्ययन सुरु गरिनेछ । माण्डवीको केन्द्र देखि स्वर्गद्वारी सम्म जोड्ने पदमार्गको अध्ययन गरिनेछ ।
- ढ) कतार देखि कोरिया होइन आफ्नै बारीका पाटा र खोरिया भन्दै गाउँपालिकामा रहेका बाँझो जग्गाको उपयोग गर्ने गरी युवाहरूलाई परिचालन गरिनेछ । बाँझो जग्गाको एकिकृत तथ्यांक संकलन गरिनेछ ।लगातार तीन वर्ष देखि बाँझो रहेका जग्गाका जग्गाधनी जग्गा बाँझो नराखी कृषि उत्पादन गर्न प्रोत्साहित गर्ने तथा सम्बन्धित जग्गा धनिले कृषि कर्म नगरेमा उक्त बाँझो जग्गा अन्य कृषकहरूलाई कृषि कार्यका लागि प्रयोग गर्न दिने व्यवस्था मिलाइनेछ । बाँझो जग्गा भाडामा लिदा गाउँपालिकाले सहूलियत दिने नीति लिइनेछ । गाउँपालिका भित्र रहेका समुह, आमा समुह कृषि सहकारी तथा महिला सहकारीहरूलाई सामुहिक उत्पादनमा जोड्नका लागि उक्त बाँझो जग्गामा विशेष अनुदानको व्यवस्था गरिनेछ ।
- ण) लगातार ३ वर्ष सम्म कारोवार नगरी निस्कृय रहेका तथा उद्देश्यअनुरूप कार्य नगर्ने संस्थाहरूलाई नियमन गरी खारेज गरिनेछ ।
- त) माण्डवी गाउँपालिका वडा नं १ को लामपोखरीमा वजार ब्यवस्थापनका लागि सामुदायिक वनसंगको साझेदारीमा सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ । कृषि उपज तथा अन्य उत्पादित सामाग्रीको वजारीकरणका लागि माण्डवी गाउँपालिका वडा नं ५ चकचकेमा हाट वजार ब्यवस्थापनका लागि आवश्यक व्यवस्था सुचारु गरिनेछ ।
- थ) यस क्षेत्रमा संचालित स्थानीय होटलहरूलाई सेवाको स्तरोन्नति गर्न, ग्राहकहरू प्रति गर्ने व्यवहारलाई अझ परिष्कृत बनाई स्वर्गद्वारी लगायतका ठाँउमा आउने पर्यटकहरूलाई कम्तिमा एक दिन यही राख्न सक्ने गरी अतिथी सत्कार र सेवा विस्तारको लागि होटल व्यवसायी संघसँगको साझेदारिमा क्षमता विकास तालिम संचालन गरिनेछ ।
- द) माण्डवी गाउँपालिका भित्र रहेका महत्वपूर्ण पर्यटकीय स्थलको नक्सौकन सहितका बोर्डहरू सडकका मुख्य मुख्य क्षेत्रहरूमा राखिने छ ।
- ध) गाउँपालिका भित्र अनाधिकृत रूपमा मदिरा विक्रि वितरण कार्यलाई निरुत्साहित गरिनेछ । घरेलु रक्सि उत्पादन र वितरण कार्यलाई नियमन गरिनेछ । स्थानिय मदिरा उत्पादनको सम्भाव्यतालाई अध्ययन गरिनेछ ।

न) राजश्वको क्षेत्र तथा दायरा फराकिलो पार्न र नयाँ क्षेत्रहरूको खोजी गर्न राजश्व सवलीकरण कार्यक्रम गरिनेछ । साथै यस क्षेत्रमा संचालित व्यवसायहरूलाई दर्ता तथा अभिलेखिकरण गर्न वजारको नियमित अनुगमन गरी राजश्वको दायरामा समेटिने छ ।

२. सामाजिक विकास क्षेत्र

शिक्षा

- क) प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षामा जोड दिदै विद्यालयहरूमा अन्तरविद्यालय भ्रमण तथा सिकाई आदान प्रदान कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
- ख) सामुदायिक विद्यालयहरूमा स्मार्ट बोर्ड ल्यापटप प्रोजेक्टर जस्ता सूचना प्रविधिको प्रयोग वढाउँदै लगिनेछ ।
- ग) स्वच्छ सरसफाई कार्यक्रम अन्तर्गत विद्यालयमा शुद्ध पिउने पानी, बालमैत्री शौचालय, नियमित सरसफाई, प्राथमिक उपचार कक्ष निर्माण जस्ता क्रियाकलापहरू संचालन गरिने छ ।
- घ) माण्डवी गाउँपालिका वडा नं १ वडेचौर तथा वडा नं २ को गोलवाड लगायतका ठाँउमा बालविकास कक्षा संचालनको लागि संभाव्यता अध्ययन गरिनेछ ।
- ङ) संविधानले सुनिश्चित गरेको आधारभुत तह निशुल्क र अनिवार्य शिक्षा कार्यन्वयका लागि निजी शिक्षकहरूको शैक्षिक संस्था गुणस्तर अभिवृद्धि तथा सुदृढीकरण कार्यविधि २०७९ अनुसार गाउँपालिका अनुदान मातहत तोकिएको संख्यामा व्यवस्थापनको कार्य सम्पन्न भएको छ । यसै कार्यलाई थप व्यवस्थित गर्दै लगिनेछ । संस्थागत तथा निजी विद्यालयहरूको नियमन गरी कम्तीमा १० प्रतिशत गरिव, दलित र विपन्न विद्यार्थीहरूलाई वडाको सिफारिसको आधारमा निशुल्क पढाउने व्यवस्था गरिनेछ ।
- च) शैक्षिक गुणस्तरको मापन विद्यार्थीले प्राप्त गर्ने नतिजाका आधारमा समेत हुने गर्दछ । कम्तीमा ३० प्रतिशत विद्यार्थी उत्तिर्ण गराउन नसक्ने विषयगत शिक्षकहरूलाई तलबवृद्धि रोक्का, ग्रेड रोक्का जस्ता कारवाही गरिनेछ, भने उत्कृष्ट शिक्षकलाई विद्यार्थी उत्तिर्ण प्रतिशतका आधारमा पुरस्कृत गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ । SEE तथा कक्षा ८ मा A+ ग्रेड सहित गाउँपालिकामा सर्वोत्कृष्ट हुने सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूलाई पुरस्कृत गरिनेछ । परिक्षा र मुल्याङ्कन प्रणालीलाई अझ बढी व्यवस्थापन गरिनेछ ।
- छ) राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६ को आधारमा स्थानीय विषय वस्तुमा आधारित स्थानीय पाठ्यक्रम अनुसार पठनपाठनको काम भईरहेको र चालु आ व मा कक्षा १ देखि ४ सम्मको पाठ्यपुस्तक लेखनको काम सम्पन्न भएकोमा आगामी आ व मा आधारभुत तह सम्मकै पाठ्यपुस्तक लेखन कार्य सम्पन्न गरिनेछ । दिवा खाजा कार्यक्रमलाई पोषितो, ताजा र गुणस्तरीय दिवा खाजा खान पाउने गरी विद्यालय मै दिवाखाजा बनाउने र बालबालिकालाई खुवाउने गरि निर्देशन दिइनेछ । दिवा खाजा बनाउँदा स्थानीय उत्पादित बस्तुको प्रयोगमा जोड दिइनेछ, विद्यालयहरूलाई जड्क फुड निषेधित क्षेत्र घोषणा गरिनेछ ।
- ज) विद्यालयहरूको शैक्षिक गुणस्तर सुदृढीकरण एवम् कार्यसम्पादनमा आधारित रहेर प्रोत्साहन अनुदान कार्यक्रम वितरण गरिनेछ । गाउँपालिकाको शैक्षिक विकासलाई योजनावद्ध र व्यवस्थित बनाउनका लागि शैक्षिक योजना तयार पारी शिक्षकहरूको क्षमता विकासका लागि आवश्यक कार्यक्रम कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ । गाउँपालिका भित्रका सबै सामुदायिक विद्यालयहरूसँग तोकिएको मापदण्डका आधारमा कार्यसम्पादन सम्झौता करार गरी शैक्षिक गुणस्तर वृद्धिमा जोड दिइने छ ।
- झ) गाउँपालिकाको आवश्यकताको पुर्ति तथा शैक्षिक विकासको लागि उच्च शिक्षाको प्राविधिक विषयको क्याम्पस, बहुप्राविधिक शिक्षालय र बहुशंकाय क्याम्पस स्थापनाको पहलका लागि सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ ।
- ञ) गाउँपालिकाका सम्पूर्ण बालबालिकालाई विद्यालय सम्मको पहुँच स्थापित गर्न विद्यार्थी भर्ना अभियान सञ्चालन गरि गाउँपालिकाका विद्यालय जाने उमेर समुहका सम्पूर्ण बालबालिकाहरू विद्यालय पुर्याउन पहल गरिनेछ । निःशुल्क पाठ्यपुस्तक वितरण तथा जेहेन्दार र गरीब विद्यार्थीहरूका लागि छात्रवृत्तीको व्यवस्था गरी शिक्षामा सबै

वालबालिकाको पहुँचको सुनिश्चितता गरिने छ । सामुदायिक विद्यालयका कक्षा १ देखि कक्षा ५ सम्मका बालबालिकालाई अंग्रेजी लेख्न र बोल्न सिकाउन सक्ने गरि शिक्षकलाई तालिम संचालन गरिनेछ ।

- प) प्र अ हरुलाई कार्यसम्पादन मुल्यांकनका आधारमा प्रोत्साहन गरिनेछ । प्र अ. सँग विद्यालयको समग्र भौतिक, शैक्षिक गुणस्तर वृद्धि गर्ने शर्त सहित करार सम्झौता भए अनुसार सोको मुल्यांकनका आधारमा सम्झौता थप गरिनेछ ।
- ठ) शैक्षिक गुणस्तर सुधारका लागि निरन्तर विद्यार्थी मुल्यांकन, शैक्षिक सामग्री तथा भौतिक सुविधाको विस्तार र शिक्षकहरूलाई पुर्नताजगी तालिम उपलब्ध गराइनेछ । विद्यालयको निरन्तर मुल्यांकन गरि उत्कृष्ट कार्यसम्पादन गर्ने विद्यालयलाई पुरस्कार तथा न्युन नतिजा ल्याउने विद्यालयलाई सचेत गराई सुधारका लागि निर्देशन दिइनेछ ।
- ड) विद्यालयमा अध्ययन गरिरहेका आर्थिक श्रोत साधन न्युन भएका, पढाइलाई समेत निरन्तरता दिन नसक्ने विद्यार्थीलाई विद्यालयमै आयआर्जन गर्ने गरि पढ्दै कमाउदै भन्ने मान्यताका साथ आयआर्जन गर्ने गरि आर्थिक सहायता दिइनेछ ।
- ढ) मेडिकल अफिसर (डाक्टर) र इन्जिनियर वन्न योग्यता तथा क्षमता पुगेका गाउँपालिका भित्रका जेहेन्दार, दलित, विपन्न तथा सहीद परिवारका विद्यार्थीलाई प्रत्येक वर्ष १।१ जनालाई प्रोत्साहान स्वरुप विशेष छात्रवृत्तिको व्यवस्था गरि डाक्टर र इन्जिनियर पढ्न प्रोत्साहान गर्ने नीतिलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
- ण) विद्यालयहरूमा विद्यार्थी संख्या, भौगोलिक अवस्थिती र आवश्यकतालाई सम्बोधन गर्न विद्यालयहरूको नक्साङ्कन र मर्जिड कक्षा थपघट र समाहितको लागि सम्भाव्यता अध्ययन गरी प्रक्रिया अगाडी वढाईनेछ ।
- त) अभिभावक शिक्षा कार्यक्रमलाई जोड दिदै विद्यालयमा विद्यार्थीलाई निरन्तर पठाई समय समयमा अनुगमन गर्ने र घरमा पठनपाठनको अवस्थाका विषयमा पृष्ठपोषण दिने अभिभावकलाई सुचकका आधारमा पुरस्कृत गरिनेछ ।
- थ) विद्यालयमा शिक्षक, विद्यार्थी र अभिभावकविकको सम्बन्धलाई सुमधुर सम्बन्ध कायम गरी विद्यालय सफा, स्वच्छ राख्ने, हरित विद्यालय बनाई शैक्षिक गुणात्मक सुधार गर्ने विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई पुरस्कृत गरिनेछ, त्यस्तो विद्यालयलाई प्रविधिमैत्री बनाउन थप अनुदानको व्यवस्था गरिनेछ । साथै गाउँपालिकाको समग्र शिक्षा प्रणालीलाई व्यवस्थित गराउन शिक्षा नीति बनाई कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- द) पठनपाठन संस्कृतिको विकास गर्न परम्परागत पुस्तकालयको विकल्प E-Library को संचालनको पहल गरिनेछ । माण्डवी पुस्तकालय तथा अध्ययन मण्डलीका रुपमा विकास गरि पठनपाठन संस्कृतिको विकास गरिनेछ ।

स्वास्थ्य

- क) आवश्यक एम्बुलेन्स, औषधि, उपकरण, प्रविधि र दक्ष स्वास्थ्यकर्मीहरू सहितको प्रभावकारी एवम् जवाफदेही पुर्ण स्वास्थ्य सेवा प्रणालीको विकास गरिनेछ ।
- ख) स्वास्थ्य विमा कार्यक्रम कार्यविधि, २०७९ अनुसार आ व २०७९।०८० मा गाउँपालिका मार्फत निशुल्क स्वास्थ्य विमा कार्यक्रम कार्यान्वयन भएकोमा स्वास्थ्य विमा कार्यक्रम नवीकरण गरी निरन्तर जोडीन गाउँवासीलाई प्रोत्साहन गरिनेछ भने अतिविपन्न तथा अशक्त परिवारलाई निशुल्का स्वास्थ्य विमा नवीकरण गरिनेछ ।
- ग) स्वास्थ्य सेवामा नागरिकको सहज र सरल पहुँच स्थापित गर्नका लागि भौगोलिक रुपमा दुर्गम रहेका बस्तिहरूमा सामुदायिक स्वास्थ्य इकाइहरूको क्रमशः क्षमता विकास गर्दै लगिनेछ, स्वास्थ्य चौकी तथा सामुदायिक स्वास्थ्य इकाईबाट प्रदान गरिने खोप सेवा, सुरक्षित मातृत्व तथा प्रजनन स्वास्थ्य, पोषण लगाएतका जनस्वास्थ्य सेवाहरू र उपचारात्मक सेवाको लागि आवश्यक औषधी, उपकरण तथा स्वास्थ्य सामग्रीको लागि आवश्यक बजेट व्यवस्था गरिनेछ । विपद तथा महामारीको समयमा प्रभावित क्षेत्रमा स्वास्थ्यकर्मी परिचालन गरी स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराइनेछ ।
- घ) स्वास्थ्य क्षेत्रबाट प्रदान गरिने खोप, सुरक्षित मातृत्व, प्रजनन स्वास्थ्य, पोषण जस्ता जनस्वास्थ्यसँग सम्बन्धित आधारभुत सेवा सुविधालाई प्रभावकारी बनाउन महिला सामुदायिक स्वास्थ्य स्वयं सेविकाहरूलाई परिचालनमा उत्प्रेरित गर्नका लागि मासिक रु १६०० प्रोत्साहन भत्ता दिदै आइएकोमा आगामी वर्ष रु ४०० वृद्धि गरी रु २००० प्रदान गर्ने तथा मासिक बैठकमा आउदा बैठक भत्ताको व्यवस्था र मासिक संचार सुविधालाई निरन्तरता दिइनेछ ।

- ड) बहुक्षेत्रिय पोषण कार्यक्रम मार्फत सुनौला हजार दिनका आमा र बच्चालाई केन्द्र विन्दुमा राखेर पोषणका कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । स्वास्थ्य शिक्षा, सुचना तथा संचार , पोषण ,खोप , भिटामिन कार्यक्रम संचालन गरी रोग लाग्न नदिने निवारणात्मक उपाय अवलम्बन गरीनेछ । गाउँपालिकामा भएको नागरिक आरोग्य केन्द्रले दिने सेवाको सम्बन्धमा सम्पूर्ण नागरिकलाई प्रचार प्रसार गरिनेछ ।सकारात्मक सोच, योग ,ध्यान र प्रणायामको माध्यमबाट नागरिकलाई मानसिक रुपमा स्वस्थ बनाउने कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
- च) गाउँपालिकाले १५ सैयाको अस्पताल निर्माण कार्यलाई समयमै सम्पन्न गर्नका लागि नियमित अनुगमन गरिनेछ । मर्काबाड र रम्दिमा सुविधा सम्पन्न स्वास्थ्य चौकी निर्माण गरि सेवा प्रारम्भ गरिनेछ । ५ वटा स्वास्थ्य संस्थाहरुका वर्थिङ सेन्टरबाट २४ सै घण्टा प्रसुती सेवा उपलब्ध गराइने छ, वर्थिङ सेन्टरहरुमा आवश्यक पर्ने सामग्री तथा उपकरणको व्यवस्था गरिनेछ ।
- छ) प्रजनन उमेरका दम्पतीहरुलाई प्रजनन योजनाका लागि स्थायी र अस्थायी साधनहरु निशुल्क रुपमा उपलब्ध गराइने छ । देविस्थान स्वास्थ्य चौकिलाई ५ वटै परिवार नियोजनका साधनको सेवा उपलब्धता घोषणा गरिएको छ र अन्य संस्थालाई पनि क्रमशःघोषणा गरिनेछ ।
- ज) २ वर्ष मुनिका सम्पूर्ण बालबालिकाहरुलाई पूर्ण खोप सुनिश्चितता तथा दीगोपना कायम राख्दै खोप केन्द्र तथा गाउँघर क्लिनिक निर्माणका लागि आवश्यक जग्गाको व्यवस्थापन गरिनेछ । गाउँघर क्लिनिक तथा खोप केन्द्रहरुलाई क्रमश सुविधा सम्पन्न गर्नका लागि आवश्यक पर्ने फर्निचर र आवश्यक सामाग्रिको व्यवस्था गरिनेछ ।
- झ) आयुर्वेद पद्धतीको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नको लागि उपयुक्त संरचनाको विकास र विस्तार तथा स्थानीय जडीवुटीमा आधारित औषधि तयार गरी प्रयोग तथा वितरण गर्ने नीति लिईनेछ ।
- ञ) आर्थिक वर्ष २०७९।०८० मा मातृ तथा शिशु मृत्युदरलाई घटाउन गाउँपालिकाले घरमा हुने सुत्केरीलाई शुन्य बनाउनका लागि गर्भवती आमालाई स्वास्थ्य संस्था सम्म ल्याउन निशुल्क एम्बुलेन्स सेवा उपलब्ध गरिएको मा आगामी आ व मा पनि निरन्तरता दिईनेछ । गाउँपालिकामा भिडियो एक्सरे तथा एक्सरे सेवा व्यवसस्थित रुपमा सञ्चालन गर्दै लगिनेछ । यस सेवाबाट नागरिकले बढी भन्दा बढी फाइदा लिने गरि यो सेवाको प्रचार प्रसार गर्ने तथा आवश्यक पर्ने जनशक्तिलाई तालिमको व्यवस्था गरिनेछ । गाउँपालिकामा संचालनमा रहेको ल्याव सेवालालाई सुदृढिकरण गरिनेछ ।
- ट) किशोर किशोरी मैत्री यौन तथा प्रजनन स्वास्थ्य सेवा देविस्थान स्वास्थ्य संस्थामा सुचिकृत भइसकेको र अन्य स्वास्थ्य संस्थालाई मापदण्ड पुर्याई आगामी वर्ष सचिकृत गर्दै लगिनेछ .

महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक

- क) “माण्डवीका महिला उद्यमशिलतामा पहिला ”कार्यक्रम संचालन गरि महिलालाई उद्यमी बनाउनका लागि विभिन्न किसिमका उद्यमशिलता तालिम र उद्यम संचालनका लागि अनुदान दिइनेछ । महिला संजाललाई सक्रिय बनाई महिलाको हक हित र संरक्षणमा नेतृत्व गर्ने गरि विकास गरिनेछ ।
- ख) गाउँपालिकाको नीति निर्माण र कार्यान्वयनमा महिलाको समान सहभागिता तथा प्रतिनिधित्वमा बढोत्तरी गरी लैङ्गिक समानता प्राप्तिका लागि पुरुषको समेत सहभागिता वृद्धि गरिनेछ ।
- ग) विकास निर्माणका कार्यमा महिला सहभागिता सुनिश्चित गर्न प्रत्येक वडामा कम्तिमा एउटा योजनाको उपभोक्ता समिति महिलाहरुमात्रै समावेश गरी गठन गरी "विकासमा महिला ईमान्दारीता पारदर्शिता र सुशासनमा पहिला" कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
- घ) सम्पूर्ण माध्यमिक विद्यालयहरुमा बालकलबहरुको गठन गरि बालकलबहरुको लागि खेलकुद सामग्रीहरु वितरण गरिनेछ ।

- ड) जेष्ठ नागरिक निशुल्क आँखा उपचार कार्यक्रम सम्पुर्ण जेष्ठ नागरिकले प्राप्त गर्न सक्ने गरि प्रचार प्रसार गरिनेछ । ७० वर्ष भन्दा माथिका जेष्ठ नागरिकलाई जिल्ला अस्पताल सम्म उपचार गर्न लैजाँदा गाउँपालिकाको एम्बुलेन्सबाट निशुल्क सेवालाइ निरन्तरता दिइनेछ ।
- च) ज्येष्ठ नागरिक मिलनकेन्द्रलाई व्यवस्थित गरी सञ्चालनमा ल्याइनेछ । योजना तर्जुमा देखि कार्यान्वयन सम्म ज्येष्ठ नागरिकहरूको अनुभव र सीपलाई प्रयोग गर्न सल्लाहकारको रूपमा सहभागि गराउने व्यवस्था गरिनेछ ।
- छ) गाउँपालिकामा रहेका दलित सँजाललाई सक्रिय रूपमा परिचालन गरि छुवाछुत र भेदभावको अन्त्य गरि सामाजिक सम्मान सहित बाच्च पाउने अधिकारलाई सुनिश्चित गर्न उद्यमशिलता प्रवर्द्धन हुने गरी दलित लक्षित विषेश कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
- ज) "समावेशी र सन्तुलित विकास माण्डवीको पहिचान" महिला, बालबालिका, जेष्ठ नागरिक, अपांग, दलित, आदिवासी जनजाती समुदाय लक्षित कार्यक्रम संचालन गरी लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशिकरणमा जोड दिइनेछ । टोल विकास संस्थाहरूलाई परिचालन गरि घरेलु हिंसा, बालविवाह, बहुविवाह र छुवाछुत अन्त्यका लागि बहस, पैरवी तथा चेतनामुलक अभियान संचालन गरिनेछ ।
- झ) ५ वटै वडामा गठन भएका महिला सहकारीहरू तथा अन्य सहकारीहरूको संस्थागत क्षमता विकास तथा आय आर्जन गर्नका लागि सहकारी सम्बन्धि तालिमहरू संचालन गरिनेछ , महिला सहकारीले उत्पादन गरेका स्थानीय उत्पादित बस्तुको वजारीकरणका लागि गाउँपालिकाले सहजिकरण गर्नेछ भने महिला सशक्तीकरणका लागि एक महिला सहकारी एक चिनारी कार्यक्रम यस आ व वडा नं ३ र ५ मा सञ्चालन भएकोमा आगामि आ व मा वाँकी वडामा संचालन गरिनेछ ।
- ञ) महिला, किशोरी र बालबालिकामा हुने कुपोषणको अवस्थामा सुधार ल्याउन बहुक्षेत्रिय पोषण योजना कार्यान्वयनलाई उच्च प्राथमिकतामा राखिने छ , गाउँपालिकामा कुपोषण अन्त्यकालागि सबै क्षेत्रहरूको सहभागिता र क्रियाशिलतालाई आत्मसाथ गरिनेछ । देविस्थान स्वास्थ्य चौकिबाट शिघ्र र मध्यम कुपोषण भएका बालबालिकालाई उपचारार्थ बहिरंग उपचार केन्द्रको स्थापना गरि सेवा उपलब्ध गराइनेछ । बाल अधिकार सम्बन्धि सचेतनामुलक कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

खानेपानी तथा सरसफाई

- क) गाउँपालिकाले खानेपानी योजना सञ्चालन गर्दा खानेपानी उपलब्धताको अवस्थालाई मध्यनजर गर्दै एक घर एक धाराको निति अवलम्बन गरि खानेपानी संरचनाको निर्माण र संचालन गरिनेछ ।
- ख) गाउँपालिकाका सबै जनालाई शुद्ध खानेपानी सुविधाको सुनिश्चितताका लागि प्रदेश सरकार तथा केन्द्र सरकार सँग खानेपानीका बृहत आयोजनाहरू माग गरि संचालनमा ल्याइनेछ र पानीको शुद्धताका लागि आधारभुत स्तरको पानीको गुणस्तर परिक्षण गरिनेछ ।
- ग) गाउँपालिकाका लिफ्ट खानेपानीबाट खानेपानी खाइरहेका नागरिकहरूलाई विद्युत महशुल अत्याधिक महंगो पर्न गएकोले न्युनतम खानेपानीको विद्युत महशुल गाउँपालिकाले तिर्ने व्यवस्था मिलाउने छ ।
- घ) खानेपानीका श्रोतहरू क्रमश घटदै गइरहेको अवस्थामा श्रोतको संरक्षणलाई विशेष प्राथमिकतामा राख्दै बृक्षारोपण तथा मुहानमा तारवार लगाई खानेपानीका मुहानहरूको संरक्षण गर्ने नीति गाउँपालिकाले लिनेछ । गाउँपालिका अन्तर्गतका सबै खानेपानीका श्रोतको पहिचान गरी डि पि आर तयार गरिनेछ ।
- ड) खानेपानीको चरम अभाव भएका विद्यालयहरूमा शुद्ध खानेपानीको व्यवस्था गर्न प्राथमिकताका साथ कार्यक्रम संचालन गरिनेछ । खानेपानीको धारा शौचालय निर्माण गर्दा बालमैत्री संरचना निर्माणमा ध्यान दिइनेछ ।
- च) गाउँपालिका अर्न्तगतका सम्पुर्ण विद्यालयहरूमा विद्यालय खानेपानी सरसफाई तथा स्वच्छता योजना लागु गरिनेछ , विद्यालयलाई पुर्ण सरसफाई युक्त विद्यालय सुनिश्चित गरिनेछ ,

युवा तथा खेलकुद

- क) गाउँपालिकाको नीति कार्यक्रम निर्माण एवम् योजना अनुगमन कार्यमा युवा सहभागिता वृद्धि गर्दै विकास निर्माणमा युवाहरूलाई परिचालन गर्न युवा स्वयंसेवक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
- ख) युवाहरूका लागि खेलकुद, सीप तथा उद्येशिलता विकास, युवा क्लवहरूको गठन र संचालन गरी युवालाई क्रियाशिल र सृजनशिल बनाउन अध्यक्ष कप खेलकुद कार्यक्रम संचालन गरिनेछ । राष्ट्रपति रनिङ शिल्ड प्रतियोगिता समेत संचालन गरिनेछ ।
- ग) युवामा उद्येशिलता विकास गर्नका लागि स्वदेश तथा विदेशको बजारको माग अनुसार व्यवसायिक तथा प्राविधिक तालिम सञ्चालन गरिनेछ ।
- घ) "सभ्य माण्डवी अभियान" अन्तरगत युवाहरूलाई लागुपदार्थ दुर्व्यसन नियन्त्रण, मद्यपान, धुम्रपान सेवन नियन्त्रण गर्न चेतनामुलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
- ङ) वैदेशिक अध्ययन तथा रोजगारीबाट आर्जन भएको पुँजी ज्ञान सीप प्रविधि र अनुभवलाई स्वदेशमा नै उत्पादनमुलक क्षेत्रमा लगाउन प्रोत्साहन गर्दै युवा स्वरोजगार कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
- च) निर्माणाधिन मार्सिवाड खेलकुद मैदानको स्तरोन्नती गर्दै लगिनेछ । प्रत्येक वडाहरूमा खेलकुद पूर्वाधार निर्माण गरी र सुदृढीकरण गर्ने नीति लिईनेछ ।
- छ) स्थानीय स्तर देखि खेलकुद प्रतियोगिता सञ्चालन गर्दै प्रतिभावन खेलाडीको पहिचान विकास तथा प्रोत्साहन गरिनेछ । प्रदेश र राष्ट्रको गौरव राख्न सफल खेलाडीहरूलाई सम्मान एवम् पुरस्कृत गरिनेछ ।
- ज) योग तथा ध्यान मार्फत युवाहरूमा सकारात्मक सोचको विकासको लागि योग तथा ध्यान शिविर सञ्चालन गरिनेछ । प्रत्येक वडामा योग तथा ध्यान प्रशिक्षण केन्द्र स्थापना गरिनेछ ।
- झ) सार्वजनिक प्रशासनमा पहुँच अभिवृद्धि गरी रोजगारी सिर्जना गर्न गाउँपालिकामा वसोवास गर्ने सम्पूर्ण शिक्षित युवाहरूलाई लक्षित गरी निशुल्क लोक सेवा कक्षा सञ्चालन गरिनेछ ।
- ञ) रोजगार सेवा केन्द्रमा गाउँपालिका भरीका वेरोजगार व्यक्तिहरूको तथ्यांक संकलन गरि सूचना केन्द्रमा अद्यावधिक गरि त्यस्तो जनशक्तिलाई स्थानीय तहभित्र उपलब्ध हुने निर्माण कार्य,सेवा व्यवसाय ,उद्योग,कृषि,पशुपालन,घरेलु उद्यम लगायतका क्षेत्रका रोजगारदातासँग समन्वय गरी रोजगारी प्रदानका लागि कार्यक्रम तय गरिनेछ ।

ट)

अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू

- क) गाउँपालिका मातहत निर्माण हुने भौतिक संरचना, पूर्वाधार तथा यातायातका साधनहरू अपाङ्गमैत्री बनाई सहज हुने वातावरण निर्माण गरिनेछ ।
- ख) अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई सरकारी र निजी क्षेत्रमा रोजगारीको अवसर वृद्धि गर्न समावेशी नीति अवलम्बन गर्दै लगिनेछ ।
- ग) अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई गरिने विभेद र हिंसा निवारण गर्ने कार्यक्रम संचालन गरिनेछ । अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको तथाङ्कलाई अद्यावधिक गर्दै ग र घ वर्गका अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई स्वरोजगारमुलक कार्यक्रममा जोड दिइनेछ ।

सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण

- क) सामाजिक विकास र शक्तिकरणका लागि गाउँपालिकामा गठन भएका अपाङ्ग संजाल, जेष्ठ नागरिक संजाल बालबालिका संजाल संग समन्वय गरि संजालहरू मार्फत शक्तिकरण कार्यक्रम संचालन गरिनेछ, जेष्ठ नागरिक तथा अपाङ्ग परिचयपत्र वितरण अभियान संचालन गरिनेछ,
- ख) गाउँपालिकामा स्थायी वसोवास गर्ने विपन्न अशक्त ज्येष्ठ नागरिक आर्थिक स्थिती कमजोर भएका व्यक्तिहरू दिर्घरोगीहरूलाई स्वास्थ्य उपचारका अन्य सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रमका लागि वजेट विनियोजन गरिनेछ।
- ग) जिल्ला शान्ति समितिबाट प्रमाणित जनयुद्ध तथा लोकतन्त्र प्राप्तिका लागि शहिद भएको परिवारलाई मासिक रु २००० भत्ता दिने कार्यलाई निरन्तरता दिईनेछ। विभिन्न आन्दोलन भएका घाइते तथा अपाङ्गलाई जीविकोपार्जनका लागि शिप विकास तालिम सञ्चालन गरिनेछ।
- घ) सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरण कार्यक्रमलाई टोलस्तरमा वितरण गर्दै आएको कार्यलाई निरन्तरता दिईनेछ।
- ङ) लक्षित वर्गप्रति संवेदनशिल बनाई जनचेतनामुलक कार्यक्रम संचालन गरिनेछ।
- च) गाउँपालिका भित्रका शहिद परिवारलाई उत्पानदनमुलक कार्यमा लागत साझेदारीमा जीविकोपार्जनको लागि स्वरोजगारमुलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।

संस्कृति, साँस्कृतिक, धार्मिक सम्पदा संरक्षण तथा प्रवर्द्धन

- क) धर्म, भाषा, संस्कृति, कला, साहित्य र मौलिक परम्पराको विकासमा उल्लेखनिय योगदान गर्ने व्यक्तित्वहरूको नामवाट निर्मित संरचनाहरूको नाम राखिनेछ।
- ख) विभिन्न जातजाति र भाषाभाषिको मौलिक एवम् परम्परागत धर्म संस्कृतिको संरक्षण र विकास गर्न खोज अनुसन्धान गरिनेछ। भाषा र संस्कृतिको पर्यटन प्रवर्द्धनसँग जोडिनेछ।
- ग) ऐतिहासिक तथा धार्मिक स्थल, स्थानीय भाषा, धर्म, संस्कृतीको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्ने नीति लिईनेछ। परम्परादेखी लागदै आएका ठुला मेलाहरूको उचित व्यवस्थापनका लागि समुदायसंग सहकार्य गरिनेछ। लोपन्मुख गित सस्कृति र साँस्कृतिक क्रियाकलापको संरक्षणका लागि कार्यक्रमहरू संचालन गरिनेछ।
- घ) भाषा, कला, नृत्य नाट्यकला, लिपि र साँस्कृतिक अभ्यासलाई स्थलीय सघनताका आधारमा सामुहिकरण गरी विकास र संरक्षणका कार्यक्रमहरू संचालन गरिनेछ।
- ङ) माण्डवी गाउँपालिका वडा नं ४ धनचौरमा होमस्टे सञ्चालन गर्न सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ।

जनसंख्या र वसाईसराई

- क) वसाईसराई व्यवस्थापन गर्न वडा तहको आवश्यकता अनुसार जनशक्ति नक्साङ्कन गरी शिक्षा, स्वास्थ्य, भौतिक पूर्वाधार निर्माणको समानुपातिक विकासमा जोड दिदै रोजगारी र अन्य अवसरको सृजना गरिनेछ।
- ख) जनसाङ्ख्यिकी लाभांश उच्चतम प्राप्तिका लागि युवाहरूलाई प्राविधिक तथा जीवनउपयोगी शिक्षामा लगानी वृद्धि गरिनेछ।
- ग) रोजगारी सृजनाका लागि विकास साझेदार गैरसरकारी संस्था, निजी क्षेत्र सहकारी तथा सामुदायिक संस्था संग साझेदारी र सहकार्यलाई प्रोत्साहन गरिनेछ।
- घ) जनसंख्या र वसाईसराईका विविध क्षेत्रमा हुने अध्ययन र अनुसंधानबाट प्राप्त निष्कर्ष गाउँपालिकाको नीति निर्माण एवम् योजना तर्जुमा उपयोग गरिनेछ।

पुर्वाधार विकास क्षेत्र:

यातयात पुर्वाधार

- क) योजनाको दीर्घकालिन उपयोगका लागि निर्माण भईसकेका यातयात पुर्वाधारहरूको संरक्षण विस्तार तथा मर्मतको लागि आवश्यक व्यवस्था गरिनेछ ।
- ख) गाउँपालिकाको गौरवका आयोजनाका रूपमा लिईएको वडा नं ३ नयाँगाउँ देखि उदयपुरकोट जोड्ने मोटरबाटो निर्माण कार्यलाई प्रदेश सरकारको समपुरकको आधारमा निर्माण कार्यलाई निरन्तरता दिईनेछ ।
- ग) नयाँ सडकको रूपमा एकचोटे कालीखोला सडकलाई संघीय सरकारको समपुरक आयोजनाका रूपमा वैकल्पिक मार्गका रूपमा सञ्चालन गरिनेछ ।
- घ) पञ्चायती व्यवस्था विरुद्धको आन्दोलनमा शहिद हुनुभएका माण्डवी गाउँपालिका ५ तिग्राका मित्रमणि आचार्यको सम्झनामा गाउँपालिकाको सडकको नामाकरण गर्दा चेरनेटा पुरनठाटी सडकलाई शहिद मित्रमणि नामाकरण गर्ने प्रक्रिया अगाडी वढाईनेछ ।
- ङ) गाउँपालिकाको सडक गुरु योजना तयार गरी माण्डवी गाउँपालिकाका सडकहरूलाई वर्गिकरण गरिनेछ माण्डवी गाउँपालिका देखि वडा कार्यालय जोड्ने सडकहरू बाह्रै महिना संचालनमा ल्याउने गरी स्तर उन्नती गरिनेछ, । गाउँपालिकाका सम्पुर्ण वस्तिलाई यसै वर्ष सडक संजालबाट जोडि गाउँपालिकाका प्रत्येक बस्ति सडकको पहुँचमा पुग्नेछ,
- च) पर्यटकीय पदमार्ग विकास तथा व्यवस्थापन गुरुयोजना तयार गरी स्थानीय जनसमुदायको व्यापक सहभागितामा स्तरोन्नती निर्माण तथा व्यवस्थापन कार्यलाई क्रमागत रूपमा वढाईनेछ ।
- छ) चालु आर्थिक वर्षमा पुरा गर्न नसकिएका सडक पुर्वाधार योजनाहरूलाई आगामी आर्थिक वर्षमा निरन्तरता दिई पुरा गरिनेछ ।

सिचाई, उर्जा र खानेपानी

- क) विपदबाट क्षती ग्रस्त भएका सिँचाई कुलोहरूको निर्माणका लागि गाउँपालिका, प्रदेश सरकार र संघीय सरकारको समन्वय तथा सहकार्यमा निर्माण गर्दै लगिनेछ ।
- ख) गाउँपालिका भित्र खानेपानीको आपूर्ति भएको खानेपानीको शुद्धता परीक्षण गरी शुद्ध खानेपानी आपूर्तिको लागि शुद्धीकरण प्रविधि प्रयोग गरिनेछ ।
- ग) गाउँपालिकाका कृषियोग्य भूमिलाई सिंचित गर्नका लागि माडिखोला, झिम्क खोला तथा अरंगखोलाबाट समेत लिफ्ट सिचाइलाई प्राथमिकतामा राखि सिचाई कार्य अगाडि बढाईनेछ । लिफ्ट सिचाइ आयोजनाहरूको न्युनतम विद्युत महशुलमा कृषकहरूलाई गाउँपालिकाले अनुदान दिने नीतिलाई निरन्तरता दिईनेछ । कृषि क्षेत्रको प्रमुख पुर्वाधार सिचाई कुलो निर्माण लाई महत्व दिईनेछ, निर्मित सिचाइ कुलोहरूको मर्मत सम्भार गरी कृषी उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धी गर्न जोड दिईनेछ,।
- घ) मासिक २० युनिटसम्म मात्र विद्युत खपत गर्ने माण्डवी गाउँबासि ग्राहकहरूलाई न्युनतम महशुल रकम गाउँपालिकाले छुट दिई सो बराबरको रकम गाउँपालिकाले तिरी दिने नीतिलाई निरन्तरता दिईनेछ ।

आवास तथा वस्ती विकास

- क) गाउँपालिका क्रमश सहरिकरण हुदै गएको परिपेक्षमा नयाँ बन्ने घरहरू सुरक्षित र भुक्म प्रतिरोधी बनाउने कुरालाई मध्यनजर गर्दै गाउँपालिका भित्र बन्ने पक्कि भवनहरूले अनिवार्य नक्सा पास गर्नु पर्ने प्रावधानलाई कडाईका साथ लागु गर्दै भवन आचार संहिता कार्यन्वयनमा ल्याईनेछ, माण्डवी गाउँपालिकाको केन्द्र रहेको जस्पुर वजार, देविस्थान तथा वडा नं ५ को चकचके क्षेत्रलाई बस्ति विकासको अबधारणा अनुरूप कार्य गर्न थालनी गरिनेछ ।

- ख) सार्वजनिक जग्गालाई अतिक्रमण गरी अनाधिकृत रुपमा वसोवास तथा प्रयोग गर्ने कार्यलाई नियन्त्रण गर्न सार्वजनिक जग्गाको संरक्षण तथा उपयोग सम्बन्धी कार्यविधि बनाई कडाईका साथ लागु गरिनेछ ।
- ग) भूउपयोग नीति तथा वस्ती विकास योजना तर्जुमा गरी क्रमशः कार्यन्वयनमा लगिनेछ ।
- घ) गाउँपालिका व्याकहो लोडरलाई तयारी अवस्थामा राखी ,गाउँपालिकाका कुनै पनि सडक लामो समय सम्म अवरोध नहुने गरी व्यवस्था मिलाइने छ, सडक मर्मत सम्भारका लागि प्रयास वजेटको सुनिश्चितता गरिनेछ ।
- ङ) माण्डवी गाउँपालिका वडा नं २ ,३ र ४ को वडा कार्यालय भवनका लागि जग्गा प्राप्ति गर्ने र भवन निर्माणका लागि बृस्तित परियोजना प्रतिवेदन तयार गरिनेछ साथै गाउँपालिका भवन र वडा कार्यालयका भवनहरूलाई नियमति मर्मत सम्भार गरि चुस्त दुरुस्त बनाइनेछ ।
- च) गाउँपालिकाको विकासलाई दिगो विकासको रुपमा विकास गर्न यहाँ बन्ने भौतिक तथा पुर्वाधार विकासमा स्थानिय जनताको अनिबार्थ सहभागिता गराइनेछ । जसले गर्दा विकासमा अपनत्व तथा स्वामित्व वृद्धि भई विकास दिगो विकासमा रुपान्तरण हुनेछ ।
- छ) प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रमलाई प्रभावकारी ढंगले संचालन गरिनेछ , बेरोजगार व्यक्तिहरूको छनौट गर्दा कम आय भएका ,कुनै रोजगारी नभएका व्यक्तिहरूलाई प्राथमिकतामा राखिनेछ ।
- ज) माण्डवी गाउँपालिकामा घरेलु, लघु तथा साना उद्योग संचालन गर्नका लागि त्यसको संभाव्यता अध्ययन गरिनेछ । गाउँपालिकामा उद्योग संचालनका लागि अनुमति प्राप्त गरेका उद्योगहरूले कार्यसञ्चालन गर्दा प्रत्यक्ष प्रभावित जनतालाई रोजगारी लगायतका सेवाको सुनिश्चितता गर्ने, वातावरण संरक्षणमा जोड दिने गरि कार्य गर्न गाउँपालिकाले समन्वय गर्नेछ । उद्योग संचालनका लागि आवश्यक पर्ने पुर्वाधारहरूको विकासमा स्थानीय जनता र उद्योगीहरू विचमा समन्वयात्मक भुमिका गाउँपालिकाले गर्नेछ ।
- झ) माण्डवी गाउँपालिकाको कार्यालय तथा अन्य सरकारी कार्यालयसमेत ल्यान्ड लाइन टेलिफोन नहुँदा कार्यालयहरूमा समन्वय गर्न कठिनाई भएको छ । नेपाल टेलिकम सँग समन्वय गरी गाउँपालिकाको बागेखोला देखि लामाचौर सम्मको क्षेत्रमा ल्यान्ड लाइन फोन विस्तार गरिनेछ ।
- ञ) स्थानीय संचारकर्मीहरूको क्षमता अभिवृद्धिका लागि विशेष कार्यक्रमहरू संचालन गरिनेछ । स्थानिय स्तरका पत्रपत्रिका तथा संचार गृहहरूलाई गाउँपालिकाबाट हुने सूचना तथा कार्यक्रमहरू प्राथमिकताका साथ उपलब्ध गराइने छ ।
- ट) गाउँपालिकाबाट सञ्चालन गरिने सार्वजनिक सुनुवाई, तेस्रो पक्षबाट मुल्याङ्कन, सामाजिक परीक्षण जस्ता कार्यक्रमहरू गर्दा पत्रकार, सञ्चार माध्यम तथा अन्य संस्थाहरूसंग सहकार्य गरि सञ्चालन गरिनेछ ।
- ठ) एक वडा एक हेलि प्याड निर्माण गर्न प्रत्येक वडाहरूमा कम्तिमा एउटा हेलिप्याडको निर्माण सम्पन्न गरिनेछ ।

४. वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन क्षेत्र:

- क) माण्डवी गाउँपालिकामा भएका सम्पुर्ण सामुदायिक वनहरूको यथार्थ तथ्यांक संकलन गरिनेछ । सामुदायिक वनहरूले बनपैदावारको बिक्रिवितरणबाट प्राप्त गरेको आमदानीको र सो आमदानीलाई कहाँ र कुन क्षेत्रमा खर्च गरेको सोको नियमन गाउँपालिकाबाट गरिनेछ । सामुदायिक वनलाई वन संरक्षणकालागि बढी जिम्मेवार बनाइनेछ । सामुदायिक वनमा उद्यम प्रवर्द्धन गरी आय आर्जन गर्ने नीति लिइनेछ,सामुदायिक वनहरू सँगको सहकार्यमा वनको संरक्षण गर्ने नीति अवलम्बन गर्ने र वन डडेलोका कारण पर्यावरणमा परेको असरका सम्बन्धमा जनचेतनामुलक कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ,अनियन्त्रित रुपमा वन डडेलो लगाउने व्यक्तिको खोजि गरि दण्डित गरिनेछ ,सामुदायिक वनहरूमा रुखहरूलाई कुरूप बनाई खोटो निकाल्ने कार्यलाई निरुत्साहित गरिनेछ र अनाधिकृत रुपमा भइरहेको खोटो निकासी कार्यलाई व्यवस्थित गरिनेछ । वन वातावरणबाट प्रभावित नहुने गरी सामुदायिक वन सँग साझेदारी गरी स्थानीय वासिन्दाको आयआर्जनको वढोत्तरी हुने क्रियाकलाप सञ्चालन गरिनेछ ।

- ख) गाउँपालिकाले निर्माण गरेको विपद् पुर्वकार्य, प्रतिकार्य र पुर्नलाभ योजनाअनुसार विपद् व्यवस्थापन कार्यलाई व्यवस्थित बनाईनेछ । गाउँपालिकाको वडा नं २ धनचौरमा पहिरोबाट क्षति भएका घरहरूलाई पुर्ननिर्माण र पुर्नस्थापना गर्न संघीय र प्रदेश सरकारसंग को सहकार्यमा कार्य अगाडी वढाईनेछ । गाउँपालिकाले बनाएको मष्कबकतभच उबिल अनुसार विपद् जोखिम क्षेत्रको पहिचान र नक्सांकनका आधारमा विपद्हरूको रोकथाम तथा न्युनिकरणको लागि पूर्वतयारी ,प्रतिकार्य र पुनर्लाभका कार्यक्रम सञ्चालन गर्न स्थानीय विपद् व्यवस्थापन कोषमा आवश्यक बजेटको सुनिश्चितता गरिनेछ ।
- ग) गाउँपालिकाको एक्लो प्रयासले मात्रै बाताबरण संरक्षण हुन सक्दैन यसमा नागरिक आफै सचेत हुनु आवश्यक पनि छ । वातावरण संरक्षणमा टोल विकाश संस्था,नागरिक तथा निजि क्षेत्र, सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति र गैर सरकारी संस्थाहरूलाई परिचालन गर्ने नीति गाउँपालिकाले लिनेछ ।सार्वजनिक तथा प्रति जग्गा र भुक्षय भएका – स्थानहरूमा स्थानीय जनता तथा उपभोक्ता समितिका पदाधिकारी समेतको सहकार्यमा वृक्षारोपण गर्ने तथा सोको संरक्षण गर्ने नीति लिइनेछ ।**मन विसाउने चौतारी संरक्षण कार्यक्रम** अन्तरगत परम्परागत चौतारि चिन्ने कार्य यसै वर्ष गरिनेछ ।
- घ) गाउँपालिकाले डिभिजन वन कार्यालयसंग फलफुल तथा अन्य विरुवा माग गरी गाउँपालिका अन्तर्गतका सामुदायिक वन, वाटो किनार तथा सामुदायिक कार्यालयहरूमा स्थानीय जनसमुदायहरूको सहभागितामा वृक्षारोपण कार्य गरिनेछ । बाल उद्यानहरू खुला क्षेत्र तथा हरियाली क्षेत्रहरूको पहिचान र विकाश गरिनेछ । सडक तथा अन्य पुर्वाधार निर्माण गर्दा विपद् जोखिम न्युनिकरणका उपायहरू अवलम्बन गरी विकास र विपद् व्यवस्थापनलाई एकिकृत ढंगले अगाडी बढाइनेछ ।
- ङ) माण्डवी गाउँपालिका वडा नं ५ चकचकेमा हरित पार्क निर्माणको लागि गुरुयोजना तयार गरि क्रमशः निर्माण कार्यलाई अगाडी वढाईनेछ ।
- च) वातावरण मैत्रि स्थानिय नीति तयार गरि वातावरण संरक्षणमा सबै सरोकारवाला पक्षलाई संलग्न गराउने नीति लिइनेछ । वातावरण तथा सरसफाई कार्यक्रम संचालन गरी वातावरण तथा जलवायु परिवर्तनको बारेमा जनचेतना अभिवृद्धि गरिनेछ ,वातावरणमा हुने प्रदुषणलाई न्युनीकरण गर्न वातावरण संरक्षणका कार्यक्रम संचालनमा ल्याइनेछ ।
- छ) माण्डवी गाउँपालिकाले पहिचान गरेका गाउँपालिका अत्र्तगतका सम्भावित भुक्षय हुने–, बाढि पहिरोले प्रभावित हुने तथा जलउत्पन्न प्रकोपका कारण क्षति पुग्ने स्थानहरूको संरक्षण तथा सुरक्षाका लागि बृक्षारोपण गर्ने, तारजाली लगाउने तथा आवश्यक ठाउहरूमा ह्यिम पाइप तथा अन्य सामाग्रि उपलब्ध गराई जनताकै सहभागितामा भु संरक्षण गर्ने नीति लिइनेछ ।
- ज) गाउँपालिका विपद् प्रभावित क्षेत्र समेत भएकाले विपद् व्यवस्थापनका लागि स्थानीय प्रशासन, स्थानीय राजनैतिक दल,संघ संस्था र सरोकारवालाहरू संग समन्वय गरी उद्धार खोजी, राहत र पुनस्थापना कार्यलाई प्रभावकारी बनाईनेछ ।
- झ) माण्डवी गाउँपालिका विपद् जोखिम प्रभावित क्षेत्र भएकाले गाउँपालिकाले बनाएका विपद् व्यवस्थापन ऐन,रणनीति तथा कार्ययोजनालाई कार्यान्वयनमा ल्याइ राहात ,उद्धार तथा पुनस्थापना कार्यलाई प्राथमिकता दिईनेछ । गाउँपालिकामा आपतकालिन कार्यसञ्चालनका लागि उद्धार राहात र पुनरस्थापनाका लागि आवश्यक सामाग्रि व्यवस्था गरिएको छ । राहात, उद्धार र पुनस्थापनाका लागि पर्याप्त श्रोतको सुनिश्चितता गरिनेछ ।
- ञ) स्थानीय स्तरमा प्राप्त हुने कच्चा पदार्थहरूको पहिचान गरि कच्चा पदार्थको प्रयोगबाट स्थापना गरिने लघु तथा घरेलु उद्यमहरूको प्रवर्द्धन गर्न सीपमुलक तालिमको व्यवस्था गरि उत्पादित बस्तुहरूको बजारीकरण सुनिश्चितता प्रदान गर्न सहयोग पुग्ने गरि कार्यक्रम बनाईनेछ ।
- ट) गाउँपालिका क्षेत्रमा संचालित उद्योगहरूलाई प्रचलित कानुनले तोकेको मापदण्ड अनुरूपका प्रक्रिया पुरा गर्न असार मशान्तसम्मको समयावधि दिइएको छ, सो समयावधिमा तोकिएको मापदण्ड पुरा नगर्ने उद्योगहरूलाई नियमन गरि गाउँपालिका क्षेत्रमा संचालन गर्न अनुमति दिइने छैन ।

- ठ) माण्डवी गाउँपालिका भएर बहने नदिहरूले कटान गरी निम्तिने विपद न्यूनिकरण गर्न तटबन्धको कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

फोहरमैला व्यवस्थापन

- क) गाउँपालिका सहरउन्मुख हुँदै गइरहेको सन्द्रभमा गाउँपालिकाको बढ्दो जनसंख्या तथा शहरीकरणबाट उत्पादन भएको फोहरमैला व्यवस्थापनका लागि सरोकारवालहरू सँग समन्वय गरी संकलन भएको फोहरमैला बिसर्जनका लागि रणनीति तय गरिनेछ,
- ख) सार्वजनिक स्थल तथा सडकको किनारामा जथाभावी रूपमा फोहर फाल्ने कार्य र माण्डवी गाउँपालिकाको सिमाभित्र वने माडिखोला झिम्क खोला र अरड खोलामा अनियन्त्रित रूपमा फोहरजन्य पदार्थहरूलाई बिसर्जन गर्ने कार्यलाई निरुत्साहित गरिनेछ ।
- ग) वजार ईलाका लाई सफा र सुन्दर राख्न फोहरमैला बिसर्जन कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन डम्पिङ साईड निर्माण गरी प्रयोगमा ल्याईनेछ । फोहर मैला उठाउने कार्यलाई प्रभावकारी बनाउँदै कुहिने र नकुहिने फोहर छुट्याई निजी क्षेत्रको सहभागितामा फोहरमैलाबाट वायोम्यास र प्रारङ्गिक मल उत्पादन गरिनेछ ।
- घ) सबै सार्वजनिक स्थल र सामुदायिक भवनहरूमा अपाङ्गता र विशेष अवस्था भएका व्यक्तिहरूलाई समेत मध्यनजर गरेर सार्वजनिक शौचालयको निर्माण गरिनेछ ।
- ङ) सार्वजनिक स्थलहरूमा आवश्यकता अनुसार फोहर उठाउने डस्टबिनहरू राखिनेछ । फोहरमैला र यसका असर सम्बन्धी जनचेतनामुलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

५. सुशासन तथा संस्थागत विकास क्षेत्र:

- क) गाउँपालिकाको बैठक, कार्यक्रमहरू सुव्यवस्थित र मर्यादित रूपमा सञ्चालन गर्न गाउँपालिकाको बैठककक्ष स्मार्ट हलका रूपमा विकास गरिनेछ ।
- ख) गाउँपालिकाको पहिचान स्थापित गर्ने गरी वजारको मुख्य क्षेत्रमा स्मार्ट डिस्प्ले बोर्ड राखिनेछ । साथै गाउँपालिकाले सञ्चालन गर्ने गतिविधि र सूचनाहरू प्रशारण गर्दै अन्य संघ संस्था व्यावसायिक फर्महरू सहकार्यहरूमा आयआर्जनका क्रियाकलाप सञ्चालन गरिनेछ ।
- ग) आत्मसात गरी गाउँपालिकाको मुख्य वजार क्षेत्रमा सिमितिभी जडान सुन्दर र सुरक्षित शहर भन्ने मुल नारालाई गरिनेछ । वजारमा हुने अवैधानिक क्रियाकलापलाई नियन्त्रण गर्नका लागि प्रहरी प्रशासन नागरिक समाज सँग सहकार्य गर्ने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।
- घ) गाउँपालिका र अन्तर्गतका वडा कार्यालयहरूबाट हुने सेवाप्रवाहलाई सूचना प्रविधिमैत्रि बनाइनेछ । सेवा प्रवाहलाई विना झन्झट, छिटो छरितोका लागि टोकन प्रणाली, अनलाइन रजिष्ट्रेशन, कम्प्युटर विलिङ्ग गर्ने कार्यलाई प्राथमिकताका साथ प्रयोगमा ल्याइनेछ । गाउँपालिका अन्तर्गत रहेका र आवश्यक पर्ने जिन्सी तथा अन्य सामग्रीहरू साधनहरू खरिद तथा विक्रि गर्ने प्रक्रियालाई सहज बनाईनेछ । गाउँपालिकाको नेतृत्वमा आवश्यक पैठारी वस्तुहरू जनतासँग साझेदारी गरी गा.पा.को श्रोत साधन र राजस्व वृद्धिका लागि आवश्यक पहल गरिनेछ ।
- ङ) गाउँपालिकाले अनावश्यक खर्चलाई कटौती गर्ने, प्रशासनिक खर्चलाई न्युन गर्ने र पुँजीगत खर्चलाई समयमै खर्च गर्ने गरि आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालिलाई थप व्यवस्थित र मितव्ययी बनाउँदै लैजाने नीति लिइनेछ । प्रत्येक चौमासिकमा सार्वजनिक सुनुवाई गरिनेछ, सार्वजनिक परिक्षण र सामाजिक परिक्षण तेश्रो पक्षबाट गराई गाउँपालिकाको समग्र सुशासन र विकाश प्रक्रियाका बारेमा जनताको राय, चाहाना र समस्याका बारेमा धारणा बुझि स्थानिय सरकारलाई अझ बढि व्यवस्थित र जनमैत्रि बनाउँदै लगिनेछ ।

- च) गाउँपालिकाको कार्यालयमा नागरिक सहायता कक्षको स्थापना गरि सेवा लिन आउने नागरिकलाई सेवा छिटो छरितो चुस्त दुरुस्त र विना झन्झट सहज र सरल ढंगबाट प्राप्त गर्ने गरि कर्मचारीलाई परिचालन गरिनेछ । सेवा प्रवाहको मापदण्ड)sop बनाई लागु गरिनेछ । (
- छ) जनता सेवा लिन आउने होइन सेवा जनताको घरदैलोमा पुर्याउनु पर्दछ त्यसका लागि सेवाप्रवाहमा घुम्तीसेवाहरूलाई प्राथमिकता दिइनेछ । सेवाप्रवाह प्रति सेवाग्राहि सन्तुष्ट भए नभएको एकिन गर्नका लागि सेवाग्राही सन्तुष्टि सर्वेक्षण)Exit Pole (,उपभोक्ता सभेको सुरुवात गरिनेछ । गाउँपालिकामा प्राप्त भएका गुनासोहरूलाई छिटो छरितो ढंगबाट सम्बोधन गरिनेछ । गुनासो व्यवस्थापन प्रणालि अनलाइन गर्ने र त्यसको सम्बोधन गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ ।
- ज) वित्तिय अनुसाशन कायम राख्न उपभोक्ता समितिलाई अति आवश्यक आयोजनाका लागि बाहेक पेशकी दिने प्रावधानलाई नियन्त्रण गरिनेछ । साथै समयमा योजना सम्झौता गरि जेठ मसान्त सम्म कार्य सम्पन्न गरी भुक्तानी लिने परिपाटीको विकास गरिनेछ ।
- झ) जनता सँग अध्यक्ष कार्यक्रम र उपाध्यक्षसँग लक्षितवर्ग कार्यक्रम मार्फत जनताका आधारभुत आवश्यकताहरूलाई तत्काल सम्बोधन गर्न सक्ने गरि नीति तथा कार्यक्रम तय गरिनेछ ।
- ञ) वडा स्तरिय तथा गाउँपालिका स्तरिय आयोजनाहरू जहाँ स्थानिय जनसहभागिता जुट्छ, स्थानिय श्रम, सिप र प्रविधिको प्रयोग हुन्छ , र स्थानीय रोजगारीको समेत सृजना हुन्छ त्यस्ता आयोजनाहरू अनिवार्य रुपमा उपभोक्ता समिति मार्फत गरिनेछ । उपभोक्ता समितिका पदाधिकारीहरूलाई नीतिगत,प्रशासनिक र आर्थिक विषयमा अभिमुखीकरण गरी भुक्तानी प्रक्रियामा पाइरहेको हैरानीलाई न्युन गरिनेछ । रु ३ लाख भन्दा बढीका आयोजनामा आयोजना कार्यान्वयन स्थलमा सवैले देख्ने गरि अनिवार्य सूचना पाटी राख्न लगाइनेछ । गुणस्तरिय काम गर्ने, लागत सहभागिता जुटाउने र समयमै कार्य सम्पन्न गर्ने आयोजनाको अनुगमन तथा मूल्यांकन गरि उत्कृष्ट कार्य गर्ने उपभोक्ता समितिलाई विशेष कार्यक्रम मार्फत पुरस्कृत गरिनेछ ।
- ट) स्थानीय श्रोत साधन तथा जनशक्ति परिचालन नहुने र मेशिनरी औजार प्रयोग गर्नुपर्ने योजनाहरू उपभोक्ता समितिबाट सञ्चालन गरिनेछैन ।
- ठ) रु २ लाख सम्मका वडा स्तरिय आयोजनाहरूको लागत अनुमान,सम्झौता तथा कार्यदिश दिने कार्य वडा तहबाटै उपभोक्ता समितिका पदाधिकारीहरूलाई अभिमुखीकरण कार्यक्रममार्फत एकैपटक सञ्चालन गरिनेछ ।
- ड) जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारिहरूको क्षमता विकास गर्न गाउँपालिकाले संस्थागत क्षमता विकास योजना तयार गरि कर्मचारी तथा जनप्रतिनिधिहरूको क्षमता विकासमा लगानी गर्ने नीति लिइनेछ । स्थानीय सरकारको रुपमा उत्कृष्ट कार्यसम्पादन गरेका अन्य स्थानीय सरकारहरूको कार्यशैली ,व्यवहार र विकासको मोडलका बारेमा जानकारी प्राप्त गर्न अवलोकन अध्ययन भ्रमणलाई सुरु गरिनेछ
- ढ) गाउँपालिकासँग सिमाना जोडिएका पालिकाहरूसँग समन्वयात्मक बैठक बसि साझा सरोकारका विषयमा छलफल गरि आयोजना तथा कार्यक्रम छनौट गरिनेछ । साझा विकास निर्माणका क्षेत्रहरूको पहिचान र विकासका निमित्त अन्तर निकाय समन्वय बैठकहरू आयोजना गरी विकासमा सबै पक्षको सहयोग परिचालन गरिनेछ । स्थानीय तहहरूविच प्राकृतिक श्रोतको संरक्षण र उपयोग,पुर्वाधार निर्माण,वातावरण संरक्षण,तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन,आपतकालिन सेवा व्यवस्थापन जस्ता विषयमा सहकार्य र समन्वय गरिनेछ ।
- ण) मेलमिलापको माध्यम बाट जनताहरूलाई छिटो छरितो तथा सर्वसुलभ रुपमा न्याय पाउने व्यवस्था मिलाईनेछ । सवै वडाहरूमा स्थापना गरिएका मेलमिलाप केन्द्रहरूलाई प्रभावकारी बनाई वडा मेलमिलाप केन्द्रबाट नै सामान्य झै झगडा विषयलाई मेलमिलाप गराइने गरि मेलमिलापकर्तालाई परिचालन गरिनेछ । मेलमिलाप गर्ने कार्यलाई व्यवस्थित रुपमा सञ्चालन गर्न कानुनी सचेतनामुलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
- त) न्यायिक समितिलाई प्रभावकारी छिटोछरिता कार्यसम्पादनको लागि आवश्यक कर्मचारीको व्यवस्था गरिनेछ ।

- थ) सामाजिक न्याय ,लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणमा योगदान पुर्याउने आयोजना ,आर्थिक विकास तथा गरिवी निवारणमा प्रत्यक्ष योगदान पुर्याउने, उत्पादनमुलक तथा छिटो प्रतिफल दिने, राजस्व परिचालनमा योगदान पुर्याउने आयोजना तथा कार्यक्रमहरूलाई प्राथमिकतामा राखिनेछ ।
- द) निर्माण र निर्माणाधिन भौतिक सांस्कृतिक ऐतिहासिक सम्पदाहरूको संरक्षण संम्वर्द्धनमा स्थानीय जनसमुदायसंग सहकार्य र समन्वय गरी सम्वन्धित भुगोलका वासिन्दालाई जिम्मेवार बनाउने नीति लिईनेछ ।
- ध) स्थानिय प्राकृतिक स्रोतसाधनबाट उठिरहेको न्युन राजस्वलाई बढाइनेछ । बाताबरणीय प्रभाव मुल्यांकन गरी निश्चित क्षेत्रबाट निश्चित परिणाममा मात्र ढुगां गिट्टी बालुवा उत्खनन गर्न दिइ प्राकृतिक स्रोतसाधनको अत्याधिक दोहनलाई नियन्त्रण गरिनेछ । यस क्षेत्रमा उठ्ने राजस्वलाई थप व्यवस्थित गरि राजस्व परिचालन तथा राजस्व चुहावट नियन्त्रणमा जोड दिइनेछ । गाउँपालिकाको आय वृद्धि गर्न तथा राजस्वको परिचालन वृद्धि गर्न राजस्वका दरहरू न्युन गर्दै दायरा फराकिलो बनाइनेछ । करका दरलाई बाञ्चित सीमा भित्र राखिनेछ । प्रगतिशिल करको माध्यमबाट धनी र गरिब बिचको खाडल कम गर्दै लगिनेछ । राजस्वका थप क्षेत्रहरू पहिचान गर्न राजस्व सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ । गैरकर राजस्व, सेवा शुल्क तथा दस्तुर संकलन गर्ने कार्य वडा स्तरबाटै कम्प्युटराइज्ड पद्धती बाट प्रविष्ट गर्ने व्यवस्था मिलाईनेछ ।
- न) गाउँपालिकाले पहिचान गरेर प्राथमिकतामा राखेका आयोजनाहरू तथा क्रियाकलापहरू कार्यान्वयन गर्न निजी क्षेत्र,स्थानिय तहमा कार्यरत गैरसरकारी संस्था ,सहकारी संस्था तथा स्थानीय सामुदायिक संस्थाहरू समेतलाई परिपुरक भुमिकामा परिचालन गरिनेछ,गैर सरकारी संस्थाहरूले बार्षिक रुपमा गर्ने कार्यहरूलाई गाउँपालिका कै वार्षिक वजेट तथा कार्यक्रममा समावेश गरिनेछ ।
- न) अनुशासित निजामती प्रशासनमा मात्र सुशासनको सहज प्रत्याभुति हुन सक्छ । स्थानीय सरकारबाट प्रदान गरिने सेवा छिटो छरितो सहज र सरल ढंगले सेवाग्राही सम्म पुग्न पर्दछ । सार्वजनिक प्रशासनलाई स्वच्छ,सक्षम,निस्पक्ष पारदर्शी भ्रष्टाचारमुक्त जनउत्तरदायि र सहभागितामुलक बनाउदै स्थानीय सरकारबाट प्राप्त हुने सेवा सुविधामा स्थानीय जनताको समान र सहज पहुँच सुनिश्चित गरि सुशासनको प्रत्याभुति गरिनेछ । उचित र वस्तुनिष्ठ मुल्याङ्कनको आधारमा कार्यको प्रकृति हेरी गाउँपालिका र अन्तगतका कर्मचारीलाई प्रत्येक गाउँसभामा उत्कृष्ट कर्मचारी घोषणा गरी पुरस्कृत गरिनेछ । कर्मचारीको क्षमता बिकासका लागि तालिम संचालन र पर्यटन काज जस्ता गैह्र मौद्रिक उत्प्रेरणका साधनको प्रयोग गरी कर्मचारीको मनोबल उच्च बनाइनेछ । परम्परागत कार्यशैली ,असभ्य व्यवहार ,सेवाग्राहीप्रति हेपाहा प्रवृती ,आफुलाई शासक ठान्ने कर्मचारीलाई दण्डसजायको समेत ब्यवस्था मिलाईनेछ । सेवा – प्रवाहलाई प्रभावकारी,छिटो छरितो, चुस्त दुरुस्त बनाउनका लागि सेवा प्रवाहमा प्रत्यक्ष खटिने कर्मचारीहरूका लागि सहज कार्य वातावरण सिर्जना गरिनेछ । सेवा प्रवाहलाई प्रविधि मैत्री बनाउदै गुणस्तरीय र भ्रष्टाचार विरुद्ध शुन्य सहनशिलताको नीति अवलम्बन गरिनेछ ।
- प) सूचनाको हक (Right to Information) नागरिकको मौलिक हक हो । सूचना माग्ने, पाउने र प्रवाह गर्ने प्रणालीको विकास गरि दिनमिल्ने सूचनालाई प्रक्रिया पुर्याई उपलब्ध गराइने तथा उपलब्ध गराउन नमिल्ने सूचनाको हकमा कारण समेत खोलि सुसुचित गरिने छ ।
- फ) Office automation System को विकास गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ र पालिकालाई क्रमश Less paper Governance बनाइने छ । मेरो पालिका मोवाइल एप विकास गरी पालिकामा प्रयोगमा आएका सफ्टवयरलाई अन्तर आवद्धता गरी सर्वसाधारणले सर्वसुलभ तरीकाले सार्वजनिक सेवा लिनसक्ने र प्रयोग गर्न सक्ने बनाइने छ, सवै वडाहरूमा cctv System जडान गरि पालिका केन्द्रबाट वडाहरूको नियमित अनुगमन गर्ने ब्यवस्था मिलाइने छ । गाउँपालिका तथा वडा कार्यालयबाट हुने सिफारिसहरूलाई web based or online प्रणालीबाट गरिनेछ ।

अन्त्यमा,

आर्थिक वर्ष २०७९।०८० को नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न सहयोग गर्नुहुने सम्पूर्ण माण्डवीबासिलाई हार्दिक धन्यवाद दिदै ,जनताको चाहाना र आवश्यकतालाई क्रमश पुरा गर्ने तर्फ हाम्रा असल प्रयत्नहरु सदैव कृयाशिल हुनेछ भन्ने प्रतिबद्धता गर्दछौं । गाउँपालिकाको समग्र विकाश र समृद्धिमा अर्थपुर्ण र महत्वपुर्ण सहयोग पुर्याउन अन्य स्थानीय तहहरु, प्रदेश सरकार, केन्द्र सरकार तथा सरकार बाहेकका अन्य क्षेत्रहरु निजी क्षेत्र,राजनैतिक दलहरु, गैर सरकारी संस्थाहरु, दातृ निकायहरु, नागरिक समाज, प्रबुद्ध वर्गहरु तथा विकास साझेदारहरुलाई हार्दिक आवाहन गर्दछौं । प्रस्तुत नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने चरणमा प्रत्यक्ष वा परोक्ष सहयोग पुऱ्याउनु हुने कार्यपालिका सदस्य, सभा सदस्य, राष्ट्रसेवक कर्मचारी आम स्थानीय नागरिक, राजनीतिज्ञ, वौद्धिकवर्ग, समाजसेवीहरुप्रति हार्दिक कृतज्ञता अर्पण गर्दछु । विगतका वर्षमा गाउँपालिकाले लिएका दीर्घकालीन क्षेत्रगत नीतिहरुको प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन हुन सकेमा माण्डवी गाउँपालिकाको भौतिक पूर्वाधार, आर्थिक, सामाजिक, साँस्कृतिक एवं मानवीय पक्षको विकासमा सकारात्मक प्रभाव पर्ने हुँदायसको सफल कार्यान्वयनका लागि सम्वद्ध सबै सरोकारवाला पक्षहरुबाट सदा झैं निरन्तर सहयोगको अपेक्षा सहित प्रस्तुत नीति तथा कार्यक्रमको छलफलमा यस सभाबाट थप रचनात्मक सुझावहरुको अपेक्षा सहित हार्दिक कृतज्ञता प्रकट गर्दछु ।

धन्यावाद !!!

**नम राज अधिकारी
अध्यक्ष**

माण्डवी गाउँपालिका,जस्पुर,प्यूठान ।